

УДК: 316.3

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПІДХІД В КРЕАТИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Кадієвська І.А. (*Одеська державна академія будівництва та архітектури, м. Одеса*)

В статті обґрунтовується сенс, сутність та напрямки формування креативного освітнього середовища в вузі. Інформатизація, індивідуалізація та гуманізація вищої освіти зможе ефективно забезпечувати процес саморозвитку особистості. Таке поліваріативне освітнє середовище надасть можливості кожному максимально розвинути та реалізувати свої творчі здібності.

В сучасній Україні відбувається становлення нової системи освіти, орієнтованої на входження до світового освітнього простору. Цей процес супроводжується суттєвими змінами в методології та філософії освіти. Зміна освітньої парадигми обумовлює новий зміст, технології та підходи. В перехідний період підвищується соціальна роль особистості та помітно активізуються процеси гуманізації суспільства. Найважливішою складовою креативного освітнього середовища стає особистісно орієнтоване навчання [1].

Серед соціальних пріоритетів освіта об'єктивно виходить на перший план. Вона має бути гуманістично орієнтованою, розглядати людину як провідну цінність, бути направленою на розвиток особистості, її індивідуальної, соціальної та професійної культури. За таким підходом будь-які форми, методи та технології освіти не є самодостатніми. Вони розглядаються в контексті однієї із провідних завдань освіти – забезпечення гарних умови для саморозвитку особистості. В результаті освіта стає акцентованою на те, аби допомогти людині усвідомити та збагатити власне «Я», знайти своє місце та визначити соціальну роль у відношеннях із зовнішнім світом. Високоморальна, духовно багата, гармонійно розвинена особистість, здатна до активного саморозвитку, є тим орієнтиром, метою, задля досягнення якої мають докладатись зусилля з боку професорсько-викладацького загалу.

Сучасне світове суспільство здебільшого базується на інформаційних технологіях. Під впливом процесу інформатизації складається нова структура – інформаційне суспільство. Інформаційна культура стає частиною повсякденного життя. Активне запровадження технологій інформатизації безпосередньо стосується освітньої системи. Забезпечення освітньої сфери теорією та практикою розробки та використання інформаційних технологій є одним із важливіших засобів реалізації нової державної освітньої парадигми, направленої на саморозвиток особистості. Однак, як показує досвід, запровадження інформаційних технологій на емпіричному рівні не призводить до суттєвого підвищення ефективності освітнього процесу. Виправданим є проектування такого освітнього середовища, яке на базі широкого використання інформаційних технологій, забезпечувало б процеси гуманізації освіти, підвищення її креативності, створювало б умови для саморозвитку особистості.

Інформаційна революція постійно змінює мету та засоби освіти: провідною метою освіти стає формування цілісної духовної особистості, яка буде відповідати за власні вчинки та вибір. Комп'ютерна освіта є невід'ємною складовою креативної освіти, адже вона покликана формувати у підростаючого покоління власний імпульс до розвитку. Комп'ютерна освіта стає особистісно орієнтованою, адже провідна мета такої освіти це самостійний пошук сенсів, створення нової системи цінностей, формування активності в комп'ютерному середовищі. Інформатизація освіти забезпечує гарні умови для саморозвитку особистості тільки в тому випадку, коли вона не тільки охоплює окремі дисципліни або форми проведення занять, але є органічно вписаною до контексту креативного освітнього середовища. Креативна індивідуалізована освіта надає можливість кожному студенту не тільки розвинути власний творчий потенціал, але також викликає потребу в подальшому пізнанні, творчому саморозвитку та рефлексії. Таким чином креативна освіта являє собою багатовимірну індивідуалізовану цілісність, покликану створювати гарні умови для розвитку творчих здібностей студентів, а також їх самореалізації та особистісного зростання.

Комп'ютерні технології навчання – процеси підготовки та передачі інформації студентам, засобами відтворення яких є комп'ютер, який потрібно розглядати не просто як додаток до існуючих методів навчання, але і як «міцний засіб, який має призвести до зміни всіх компонентів навчального процесу». Це певною мірою стосується і змісту, і організаційних форм [2]. Тому відчувається потреба в активній та наполегливій інтелектуальній та організаційній роботі, аби запровадження ЕВМ до навчального процесу носило мотивований та керований характер.

Система освіти сучасного періоду практично у всіх країнах світу переживає оновлення. Головними причинами кризи освіти в Україні є: випереджальний темп розвитку високих технологій в порівнянні з загальним рівнем підготовки технічних спеціалістів, низька адаптова-

чення освітньої сфери теорією та практикою розробки та використання інформаційних технологій є одним із важливіших засобів реалізації нової державної освітньої парадигми, направленої на саморозвиток особистості. Однак, як показує досвід, запровадження інформаційних технологій на емпіричному рівні не призводить до суттєвого підвищення ефективності освітнього процесу. Виправданим є проектування такого освітнього середовища, яке на базі широкого використання інформаційних технологій, забезпечувало б процеси гуманізації освіти, підвищення її креативності, створювало б умови для саморозвитку особистості.

ність системи освіти до швидкозмінюваних соціоекономічних умов, трансформація цінностей та складний пошук нового освітнього ідеалу.

Особистість в сучасній комп'ютерній освіті - це суб'єкт, який розвивається на базі інформаційної культури, вмє іноваційно та незалежно мислити, творчо підходити до вирішення професійних завдань. Під час зміни освітньої парадигми комп'ютеризація стає дієвим засобом, аби уникнути стандартизації підходів, адже вона розрахована на формування власної позиції тих хто навчається. Збереження людиною власної позиції в роботі з інтелектуальними інформаційними системами є можливим на основі комп'ютерних технологій.

Інформатика – відносно нова наукова дисципліна. Своєю появою вона зобов'язана глобальному процесові інформатизації суспільства, яка в свою чергу є безперечною закономірністю загального цивілізаційного розвитку. Інформатизація суспільства тягне за собою багато радикальних науково-технічних, економічних та соціальних змін. Тенденції та темпи розвитку цих змін переконливо свідчать про те, що наше XXI століття буде століттям інформації [3,4,5].

На думку Коліна К.К., інформатика зародилась в надрах науки про процеси управління – кібернетики, швидко поширила свою предметну галузь та майже на очах із теоретичної дисципліни про методи та засоби обробки даних за допомогою обчислювальної техніки перетворилась на фундаментальну природничу науку про інформацію та інформаційні процеси в природі та суспільстві [2].

На думку К.К. Коліна, можна переконливо стверджувати, що інформатика сьогодні – найперспективніша «точка зростання» світової науки та освіти. Таким чином, в сучасному розумінні інформатика являє собою комплексний науковий напрямок, що має міждисциплінарний характер. Вона активно взаємодіє із низкою інших наукових напрямків, тобто виконує інтегративну функцію в системі наук, що є вкрай важливим в сучасній освіті.

Креативна особистісно-орієнтована освіта – це освіта, орієнтована на тих, хто навчається, як на головну цінність. Така освіта створює умови для формування та прояву особистісних якостей в студентів, сприяє розвитку мислення, творчого підходу, ініціативності та самостійності. Креативна освіта має задовольняти пізнавальні та духовні потреби, стимулювати розвиток інтелекту, соціальних та комунікативних навичок [6].

Особистісно орієнтована освіта передбачає необхідність диференціації навчання, орієнтації на особистість студента, його інтелектуальний та моральний розвиток, виховання цілісної особистості натомість окремих якостей.

Особистість можна розглядати крізь призму філософського, психологічного або соціального сприйняття та виокремити певні властивості особистості, на яку має бути спрямована креативна особистісно орієнтована освіта. Для того, аби освіта була максимально ефективною, вона має орієнтуватись на:

- рівень підготовки в певній галузі знань;
- особливості психологічного складу особистості;
- особливості загального розвитку, культури, характеру та темпераменту;

Цінностями креативної освіти є: людина у всьому багатоманітні її проявів, духовна культура, творчість як засіб повноцінного життя та розвитку особистості та культури [7].

В залежності від того, як розуміється призначення освіти, розрізняються освітні парадигми: традиціоналістська, раціоналістична та гуманістична. В.Я. Пилипівський наступним чином характеризує назву моделей. Традиціоналістська модель заснована на консервативній ролі вищої школи, мета якої – передати молодому поколінню культурне надбання цивілізації: знання, вміння, навички, ідеали, цінності, засоби виробничої діяльності, все те, що сприяє розвитку людини та збереженню ладу в соціумі. Цю парадигму дослідники вважають академічною. За таких обставин людина є цінною як носій певних знань та зразок певної поведінки.

Раціоналістична парадигма покладає до центру не зміст освіти, а ефективність засобів засвоєння різних знань студентами. Мета такої освіти – сформувати в студентів адаптивність до відповідних норм та стандартів західної культури. Ця парадигма визначає завдання навчання діагностично та одноетапно: це арсенал вмінь та навичок, які можна вимірювати. Провідними формами та методами такого навчання є: тренінг, тестовий контроль та корекція.

Як бачимо, перша та друга моделі зі всіма своїми перевагами не відносять до центру особистість того, хто навчається.

Гуманістична парадигма орієнтована на розвиток студентів як креативних особистостей. На перший план виходить спілкування як засіб особистісного зростання. Тут студент виступає як суб'єкт життя, що має потребу в самореалізації. Креативна освіта за таких обставин – це засіб розвитку індивідуальності та створення умов для розвитку особистості студентів. Мабуть саме така освітня парадигма є найбільш відповідною сучасним вимогам до підготовки спеціалістів. За такої моделі освіти особистість студента перебуває у центрі уваги професорсько-викладацького загалу. Сенс такої освіти у визнанні індивідуальності та неповторності кожної людини та її розвитку [8].

В світовій практиці неодноразово дослідники намагались реалізувати ідеї особистісно орієнтованої освіти. Можна пригадати ідеї Жан Жака Руссо, І.Г. Пестолоцці, М.Монтессорі та ін. За всіма відмінностями їх концепцій їх об'єднувало прагнення виховати творчу особистість, зробити того, хто навчається, осередком уваги викладача, надати студентові можливість займатись активною пізнавальною діяльністю через творчість та самостійну діяльність.

Свого часу Ш.А. Амонашвілі, підтримуючи ідеї гуманістичної освіти, зазначав, що необхідно постійно звертатись до природи особистості студента, її культурно-історичної сутності. Для цього, на думку науковця, має бути створена особлива атмосфера культурних відношень між учасниками навчального процесу [9].

Теоретичне призначення згадуваної концепції полягає в створенні умов, що сприяють засвоєнню будь-якого компоненту змісту освіти.

Низка позицій І.С. Якиманської стосовно проблеми, що розглядається, виявляється досить цікавою:

- особистісно-орієнтована освіта має забезпечувати розвиток та саморозвиток особистості студента, виходячи з його особистісних особливостей як суб'єкта пізнання;
- освітній процес надає кожному студентові можливості реалізувати себе в пізнанні та творчій діяльності [10].

Методи та технології освіти, на думку дослідниці, мають, передусім, сприяти розвитку творчої індивідуальності. Необхідно враховувати не тільки рівень досягнутих знань, але й інтелектуальні особливості кожного студента. Вона вважає, що провідною метою освіти виступає освіченість, що включає сукупність знань, вмінь, індивідуальних здібностей, що є найважливішим засобом становлення духовних та інтелектуальних цінностей студентів.

І.С. Якиманська вважає, що всі моделі особистісно орієнтованої освіти можна розділити на три групи: соціальну, предметно-дидактичну та психологічну. Перша з них жорстко орієнтована на соціальне замовлення та пов'язана з управлінням особистістю ззовні за єдиною методикою. Особистість за таких обставин розуміється як типове явище. Освітній процес в цьому випадку орієнтований на створення для всіх однакових форм навчання. Друга група моделей пов'язана з організацією наукових знань в системі освіти, орієнтована на предметну диференціацію знань. На думку І.С. Якиманської, предметна диференціація не охоплює духовну диференціацію, тобто ментальні, світоглядні та релігійні особливості. Відсутність врахування духовної диференціації дещо ускладнює подальшу реорганізацію освіти

та може навіть призводити до звичайного формалізму в процесі засвоєння знань [11].

Психологічна модель робить акцент на розвиток особистісного відношення до світу, діяльності та до себе. Ця обставина передбачає суб'єктивну «надситуативну активність» (В.А. Петровський) та самостійність. Студент розглядається як креативна особистість відносно себе та власної діяльності. Його дії в цьому випадку мають пройти експертизу не тільки в плані верифікації. Сенс діяльності, ієрархія переваг в оцінках, розвиток рефлексії, самостійності (починаючи з особистої позиції) – виступають головними орієнтирами процесу креативної особистісно орієнтованої освіти в вузі. Рефлексія виступає альтернативою, вільною від теорії та практики традиційного навчання.

Аналогічний підхід до оцінювання розвитку особистості можна знайти в роботах прихильників гуманізації та гуманітаризації в освіті. Так, Карл Роджерс виділяє наступні принципи особистісно орієнтованої освіти:

- індивід знаходиться в центрі постійно змінюваного світу, тобто для кожного індивіда важливим є власний світ та сприйняття оточуючої дійсності. Цей внутрішній світ не може бути до кінця пізнаним ззовні;
- людина відноситься до оточуючої дійсності крізь призму власного сприйняття та розуміння;
- особистість прагне до самопізнання та самореалізації, внутрішнього самовдосконалення;
- взаємопорозуміння може реалізуватись тільки в спілкуванні;
- самовдосконалення, творчий розвиток відбувається в результаті взаємодії з іншими людьми.

В різних підходах вчених креативна особистісно орієнтована освіта передбачає індивідуальний підхід до навчання з урахування рівня інтелектуального розвитку студентів, їх підготовки, здібностей та можливостей. Індивідуалізований підхід передбачає реалізацію освіти з урахуванням особливостей темпераменту, характеру, здібностей, мотивів та інтересів, що значною мірою впливають на поведінку в різних життєвих ситуаціях.

Початком теоретичного рівня розробки питання індивідуалізації в освіті були роботи К.Д.Ушинського. Йому належить ідея існування індивідуального підходу в умовах колективної діяльності. Подібних ідей доходить Л.М.Товстий. На думку М.І.Пірогова «не можна всіх причисувати під один гребінець», потрібно пильно придивлятися до особистості та загального рівня розвитку тих, хто навчається.

Отже можна узагальнити, що освіта являє собою безперервну удосконалюючу діяльність індивіда, пов'язану із засвоєнням світових наукових та культурних цінностей, методологічного досвіду попередніх поколінь на базі цілісного саморозвитку особистості. Провідна мета креативної індивідуалізованої освіти полягає в тому, щоб пробудити в людині митця, розвинути творчий потенціал та викликати потребу в подальшому самопізнанні та саморозвитку.

Висновки

Креативне освітнє середовище вузу призначене для створення гарних умов для розвитку творчих здібностей студентів. Нова освітня парадигма виступає як засіб багатofакторної детермінації саморозвитку тих, хто навчається. В епіцентрі такої освіти знаходиться студент в динаміці інтелектуального та світоглядного розвитку. Інформатизація навчання буде ефективною тільки за умови її вдалого поєднання із важливими процесами індивідуалізації та гуманізації освіти.

1. Топоркова М.В. Педагогика и психология высшей школы: Учебное пособие. – Ростов н/Д: Феникс, 2002. – 544с.
2. Колин К.К. Опережающее образование и проблемы информатики. Международное сотрудничество. М., 1996. – 310с.
3. Айнштейн В. Информатизация: приобретение и утраты // Высшее образование. – 1999. - №5. – С.89-92.
4. Иванов В.Л. Структура электронного учебника // Информатика и образование. – 2001. - №6. – С.63-71.
5. Информатика. Энциклопедический словарь для начинающих. Под.ред. Д.А. Пospelова. Изд-во «Наука», М., 1994., - 81с.
6. Берулава М.Н. Гуманизация образования: направления и проблемы // Педагогика, 1996, №4. – С.23-27.
7. Кабешова С.А. Особенности проектирования и реализации здоровьесберегающего образовательного процесса в условиях спортивно-технической школы // Дисс. к.п.н. – Шуя, 2001, 204с.
8. Пилиповский В.Я. Традиционалистско-консервативная парадигма в теории обучения на Западе // Педагогика. 1992. №9,10.
9. Амонашвили И.А. Личностно-гуманная основа образовательного процесса. – Минск, 1990, 560с.
10. Якиманская И.С. Личностно-ориентированное обучение. – М., 1996. – 96с.
11. Якиманская И.С. Разработка технологий личностно ориентированного обучения // 1995, №2, С.31-42.